

UDC (УДК) 343.135

Навроцька Віра Вячеславівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: superviranavr@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3407-7984

КОНКУРЕНЦІЯ МІЖ НЕРЕАБІЛІТУЮЧИМИ ПІДСТАВАМИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ (ПРИПИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ)

Анотація. Проаналізовано ситуації, за яких у кримінальному провадженні вбачаються ознаки одразу декількох nereабілітуючих підстав його закриття (або припинення кримінального переслідування). Запропоновано критерії визначення найбільш м'якої, «пільгової» для підозрюваного, обвинуваченого норми, на підставі якої допустиме закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування).

Ключові поняття: закриття кримінального провадження, припинення кримінального переслідування, nereабілітуючі підстави, конкуренція.

Navrotska Vira,

PhD (Law), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal-Law Disciplines,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: superviranavr@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3407-7984

COMPETITION OF NON-REHABILITATING GROUNDS FOR CRIMINAL PROCEEDINGS CLOSING (TERMINATION OF CRIMINAL PROSECUTION)

Abstract. Various grounds for criminal proceedings closing proper delineation (termination of criminal prosecution) and competition overcoming are practically important. It should be understood as correlation of norms, diverse for content in regulating a specific situation, but the preference should be given to one of them because of its targeting.

The difference among the majority of grounds for criminal proceedings closing (termination of criminal prosecution) is quite obvious. At the same time, the problem of competition of non-rehabilitating grounds for criminal proceedings closing (termination of criminal prosecution) often arises in practice.

Recommendations for determining of the most lenient norm, which is the admissible ground for criminal proceedings closing (termination of criminal prosecution) are elucidated in the article.

It is justified that the following conditions should be considered: 1) whether any negative legal consequences for the person will arise in the future (in particular, whether the possibility of his/her criminal prosecution, the application of other legal influence instruments will remain); 2) whether such a ground results in criminal proceedings closing (termination of criminal prosecution) only, or excludes this proceedings at all (it may also result in refusal to initiate this proceedings); 3) whether making the decision to close the criminal proceedings (to terminate the criminal prosecution) is obligatory for the law enforcer or not (imperative or discretionary grounds); 4) what extent (broader or, conversely, more narrow) the criminal acts and the persons who have committed them, is foreseen by this ground; 5) how complicated is the procedure of criminal proceedings closing or criminal prosecution terminating (in particular whether the

consent of the suspect/accused and/or the victim is required); 6) what (more or less strict) conditions have been set for criminal proceedings closing (termination of criminal prosecution), while all other conditions are equal.

Key concepts: criminal proceedings closing, termination of criminal prosecution, non-rehabilitating grounds, competition.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-2-89-96

Вступ

Важливим із практичного погляду є правильне розмежування різних підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) та вирішення питання про конкуренцію між ними за умови, що одночасно буде встановлено наявність декількох таких підстав. На практиці правозастосовувач часто навіть не замислюється над наявністю декількох конкуруючих підстав для закриття провадження (припинення кримінального переслідування), інтуїтивно керуючись під час вибору тією із них, яка була раніше встановлена, або ж яка першою спала на думку.

Питання стосовно правил обрання не реабілітуючих підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), між якими є конкуренція, недостатньо досліджене. Мені не траплялися публікації вітчизняних процесуалістів із зазначеної проблеми. Її, наскільки мені відомо, спеціально вивчали лише Л. В. Іногамова-Хегай, А. С. Барабаш, Л. М. Володіна та О. А. Хабарова [1, с. 225–235; 2, с. 52–74; 3, с. 91–104]. Однак, зазначене дослідження ґрунтується на нормах російського законодавства (яке не в усьому можна зіставити з українським). Окрім того, чимало моментів були непроаналізованими чи дискусійними. Тому необхідний новий детальний розгляд зазначених питань.

1. Значення понять «закриття кримінального провадження» та «припинення кримінального переслідування»

Мовлячи про конкуренцію між не реабілітуючими підставами закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), потрібно спершу з'ясувати значення цих понять. У чинному КПК України термін «припинення кримінального переслідування» не вживається. Однак відсутність терміна не свідчить про відсутність поняття. Оскільки у цій роботі я розглядатиму це поняття, то видається за необхідне пояснити, у чому ж його суть.

Процесуальне значення понять «закриття провадження» та «припинення переслідування» не є тотожним. Кримінальне переслідування – це процесуальна діяльність, здійснювана стороною обвинувачення з метою

викриття підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину. Кримінальне переслідування повинно врегулювати випадки, коли підозра (обвинувачення) у кримінальному провадженні є «складною», тобто у провадженні як підозрюваних (обвинувачених) притягнуто декілька осіб або ж одну особу підозрюють (обвинувачують) у вчиненні декількох злочинів. У кримінальному провадженні може здійснюватися низка кримінальних переслідувань і припинення одного із них не тягне припинення кримінального провадження загалом. Наприклад, у разі дієвого каяття одного зі співучасників кримінальне переслідування стосовно такої особи припиняється, але це не означає завершення процесуальної діяльності щодо інших осіб, здійснюваної у межах кримінального провадження. Єдиним винятком, коли припинення кримінального переслідування автоматично тягне закриття кримінального провадження, є ситуація, за якої до всіх епізодів злочинної діяльності, що фігурують у справі, переслідування особи припинено.

Отже, закриття кримінального провадження завжди тягне припинення кримінального переслідування, однак допускається припинення кримінального переслідування без закриття кримінального провадження.

2. Поняття конкуренції між нормами щодо підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування)

Суть конкуренції полягає у тому, що регламентація певних суспільних відносин здійснюється за допомогою двох (чи більше) норм, які не суперечать одна одній та містять ознаки цих відносин. Отже, конкуруючі норми різною мірою регулюють одні й ті ж суспільні відносини і не суперечать одна одній.

Що стосується конкуренції між нормами стосовно підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), то, як видається, під зазначеним поняттям треба розуміти таке співвідношення між цими нормами, які у неоднаковому обсязі регулюють конкретну фактичну ситуацію, але через свою цільову спрямованість перевага повинна бути віддана одній із них. Подолання конкуренції між правовими нормами зводиться

до вирішення питання про перевагу, пріоритет однієї із конкуруючих норм над іншими.

На практиці питання розмежування підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) виникає нечасто. Адже відмінність більшості обставин, що є такими підставами, доволі очевидна. Водночас проблема конкуренції між не реабілітуючими підставами закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) не є надуманою і все-таки виникає. Однак, якщо ж у провадженні вбачаються ознаки одразу декількох підстав його закриття (припинення кримінального переслідування), правозастосовувач, на жаль, зазвичай спеціально не розбирається у питанні про те, а яка ж із зазначених підстав має мати пріоритет.

Питання про конкуренцію між нормами, якими закріплено підстави закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), безсумнівно, стосується сфери, що регулюється кримінальним процесуальним правом. Однак його матеріально-правове значення теж очевидне і беззаперечне. Нереабілітуючі підстави закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) із матеріально-правового погляду становлять собою обставини, що тягнуть припинення кримінального правовідношення, яке виникло у результаті вчинення злочину (чи іншого суспільно небезпечного діяння, забороненого Кримінальним кодексом), без застосування кримінальної відповідальності. Із процесуального погляду ці обставини обумовлюють завершення розпочато кримінального провадження без винесення (або із скасуванням раніше винесеного) обвинувального вироку суду.

3. Підстави закриття кримінального провадження, не передбачені у КПК України

Твердження про необхідність вказівки у кримінальному процесуальному законі на всі підстави закриття провадження є фактично загально визнаним в юридичній літературі. Включення всіх підстав закриття провадження у КПК є обов'язковим, оскільки до предмета кримінального процесуального законодавства не входить регулювання матеріально-правових підстав та умов відмови держави від реалізації кримінальної відповідальності. З іншого боку, в кримінальному процесуальному законі має бути врегульований порядок закриття провадження (компетенція державних органів/посадових осіб, форма закриття, право певних осіб заперечувати проти закриття провадження та інші схожі питання).

Взагалі-то думка про те, що під час закриття кримінального провадження/припинення кримінального переслідування потрібно обов'язково послатися на відповідні норми КПК, є очевидною та додатковою аргументації, як видається, не потребує. Справді, закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) із посиланням лише на кримінальний закон слід розглядати як аномальне та тимчасове явище. Однак такий варіант (коли норми, на які потрібно посилатися, все ж таки існують) можливий далеко не завжди та є радше ідеальним.

Загально відомо, що вітчизняне законодавство (зокрема й кримінальне процесуальне) небездоганне, у ньому є чимало прогалин. Наприклад, у КПК України 2012 р. не передбачено таких підстав закриття провадження (припинення кримінального переслідування), як: а) невідомість діяння українському кримінальному закону; б) відсутність заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення; в) наявність імунітету від кримінальної юрисдикції; г) видача злочинця іноземній державі (екстрадиція); г) недосягнення особою на час учинення суспільно небезпечного діяння 11-річного віку тощо. Тому, аналізуючи окремі не реабілітуючі підстави закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), не маю можливості у кожному випадку вказувати на відповідні норми КПК України.

4. Правила вирішення питання про конкуренцію між нормами, що регламентують закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) із не реабілітуючих підстав

Незважаючи на деяку специфіку закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) із не реабілітуючих підстав, тут мають бути застосовані загальні правила вирішення питання про конкуренцію між кримінально-правовими нормами.

Вихідним положенням кримінального та кримінального процесуального права є обов'язковість засудження (притягнення до відповідальності) особи, яка вчинила злочин. Отже, всі норми, відповідно до яких із не реабілітуючих (тобто тих, що не виключають злочинність діяння) підстав можлива відмова від реалізації кримінальної відповідальності, є спеціальними пом'якшуючими нормами щодо загального правила. Варто погодитися із твердженням, відповідно до якого у разі конкуренції між декількома нормами пріоритет повинна мати найбільш м'яка із них [3, с. 91–105;

4, с. 20–21; 5, с. 57–58]. Водночас у юридичній літературі я не натрапляла на універсальні рекомендації стосовно визначення найбільш м'якої норми, на підставі якої допустиме закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування).

На перший погляд, видається, що проблемі вибору «кращої» підстави закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) із декількох наявних надається перебільшене значення. Але це не так. Незважаючи на те, що всі нереабілітуючі підстави мають наслідком закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), все-таки є можливість (та необхідність!) виокремити класифікаційні критерії, за якими певна норма вважатиметься м'якшою, більш «вигідною», «пільговою» стосовно іншої.

Певно, водночас потрібно брати до уваги такі обставини:

1) чи виникатимуть у майбутньому для особи якісь негативні правові наслідки (зокрема, чи зберігатиметься можливість її кримінального переслідування, застосування інших заходів правового впливу);

2) чи така підстава тягне лише закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), чи взагалі виключає це провадження (тобто може тягнути й відмову в тому, щоб узагалі таке провадження було розпочате);

3) чи прийняття рішення про закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) є обов'язковим для правозастосувача, чи ні (імперативні або дискреційні підстави);

4) на яке коло (ширше чи, навпаки, більш вузьке) злочинних діянь та осіб, які їх учинили, розрахована ця підстава;

5) наскільки складною є процедура закриття кримінального провадження або припинення кримінального переслідування (зокрема, чи потрібна для цього згода підозрюваного/обвинуваченого та (чи) потерпілого);

6) які (більш чи менш жорсткі) умови встановлені для закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) за інших рівних умов.

З огляду на наведене пріоритетними стосовно інших підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) повинні бути:

– *непідюрисдикційність діяння КК України*, адже, констатувавши наявність цієї підстави, взагалі не можна дати правову оцінку вчиненому діянню;

– *наявність вироку з того самого обвинувачення, що набрав законної сили, або ухвали*

суду про закриття кримінального провадження з того ж обвинувачення (п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК України 2012 р.) та *наявність нескасованої постанови слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України* (п. 9¹ ч. 1 ст. 284 КПК України), через те, що діяння не має повторно отримати правову оцінку.

Далі пріоритетними з-поміж підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) повинні бути обставини, що взагалі виключають кримінальне провадження. До цих обставин потрібно віднести:

1) *відсутність заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення* (як зазначалося, законодавець у новому КПК України не згадав, що зазначена обставина тягне закриття провадження у справах цієї категорії, якщо провадження було розпочате помилково (або й цілком свідомо, умисно) всупереч встановленої процедури – за відсутності відповідного звернення приватної особи – В. Н.);

2) *смерть підозрюваного, обвинуваченого*, крім випадків, коли провадження необхідне для його реабілітації (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України);

3) *набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за вчинене особою діяння* (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України).

Із-поміж зазначених підстав перевагу потрібно віддавати останній – декриміналізації діяння («набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою»). Вона займає «проміжне» становище, не будучи повністю ні реабілітуючою, ні нереабілітуючою. У такому разі підозрюваного, обвинуваченого нема за що засуджувати. На момент прийняття відповідного рішення про закриття провадження (припинення кримінального переслідування) його діяння злочином не визнається. З огляду на це застосування вказаної підстави матиме найсприятливіші для особи наслідки (це стосується зокрема й прижиттєвих інтересів померлого підозрюваного, обвинуваченого) [3, с. 95; 6, с. 93].

Своєю чергою, *відсутності заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення* (перша із указаних підстав) потрібно віддавати перевагу над такою підставою закриття кримінального провадження, як *смерть підозрюваного, обвинуваченого* (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України). Річ у тім, що друга

із зазначених підстав завжди пов'язана з ука-зівкою на конкретну людину (якій інкриміно-вано злочин). І відтак є найменш вигідною з огляду на прижиттєві інтереси померлого. Вод-ночас закриття провадження (чи припинення кримінального переслідування) у зв'язку з відсутністю заяви потерпілого у справах, кри-мінальне провадження стосовно яких здій-снюється у формі приватного обвинувачення (ст. 477 КПК України), можливе і без встанов-лення особи, що вчинила відповідне діяння.

Із-поміж таких підстав закриття прова-дження (припинення кримінального переслі-дування), як 1) *відсутність заяви потерпілого у справах*, кримінальне провадження щодо яких здійснюється у формі *приватного обви-нувачення* та 2) *звільнення від кримінальної відповідальності* (ч. 2 ст. 284 КПК України) у зв'язку із *спливом строків давності притяг-нення до кримінальної відповідальності* (ст. 49 або ст. 106 КК України), перевагу потрібно від-дати першій із них. Адже за наявності другої із підстав (сплив строків давності) передумова здійснення кримінального провадження усе-таки спершу була і лише потім зникла (строки давності сплили). Натомість за першої ситу-ації (оскільки заява особи, що могла б себе вважати потерпілою, так і не була подана) не було жодних підстав навіть розпочинати кримінальне провадження. Крім того, у разі закриття кримінального провадження у зв'язку із звільненням від кримінальної відповідаль-ності внаслідок спливу строків давності, від-сутня вимога отримання згоди підозрюваного/ обвинуваченого на закриття кримінального провадження. Тобто законодавець фактично встановлює складнішу процедуру прийняття процесуального рішення.

За наявності конкуренції між такими не реабілітуючими підставами закриття кри-мінального провадження (припинення кри-мінального переслідування), як 1) *звільнення від кримінальної відповідальності* (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України) у зв'язку із *спливом строків давності притягнення до кримінальної відпо-відальності* (ст. 49 або ст. 106 КК України) та 2) *смерть підозрюваного, обвинуваченого* (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України), перевагу потрібно віддати останній із них. Необхідність при-йняття саме такого рішення пояснюється тим, що перед прийняттям рішення про закриття провадження (припинення кримінального переслідування) ще треба обов'язково довести те, що до закінчення зазначених у законі строків (передбачених ч. 1 ст. 49 КК України або ч. 2 ст. 106 цього ж Кодексу) обвинувачений не вчинив нового злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину (що, від-

повідно, матиме наслідком переривання пере-бігу давності згідно з ч. 3 ст. 49 КК України).

Далі у шкалі не реабілітуючих підстав закриття кримінального провадження (або припинення кримінального переслідування) є обставини, що тягнуть обов'язкове закриття розпочатого кримінального провадження.

До цих обставин потрібно віднести:

1) звільнення від кримінальної відпові-дальності (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України):

– у зв'язку з дієвим каяття (ст. 45 КК України);

– у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України);

– у зв'язку з спливом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК України) (виняток стосується ситу-ації, за якої питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який може бути призначено довічне позбав-лення волі, вирішується судом – ч. 4 ст. 49 КК України);

– за наявності передумов і підстав, перед-бачених окремими статтями Особливої час-тини КК України (ч. 5 ст. 110², ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212¹, ч. 2 ст. 255, ч. 6 ст. 258, ч. 2 ст. 258³, ч. 4 ст. 258³, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263, ч. 4 ст. 265, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311, ч. 5 ст. 321, ч. 4 ст. 321¹, ч. 5 ст. 354; ч. 5 ст. 447);

2) *наявність імунітету від кримінальної юрисдикції України*.

Як видається, при конкуренції між такими підставами закриття провадження (при-пинення кримінального переслідування), як 1) *наявність імунітету від кримінальної юрис-дикції* та 2) *звільнення від кримінальної відпо-відальності у зв'язку з примиренням винного із потерпілим* (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК України, ст. 46 КК України), пріоритет матиме перша із них. Тому, що її застосування не залежить від волі потерпілого, а відтак є більш вигідною для обвинуваченого.

Також потрібно вирішити питання про те, як потрібно розв'язувати конкуренцію між згадуваними підставами закриття криміналь-ного провадження (припинення кримінального переслідування) внаслідок:

1) *звільнення від кримінальної відпові-дальності за наявності «спеціальних» підстав, передбачених відповідними статтями Особли-вої частини;*

2) *наявності імунітету від кримінальної юрисдикції України*.

Тут не все однозначно. З одного боку, норма про імунітет є пільговою – адже, якщо особа володіє імунітетом, то від неї можна і не вимагати позитивної посткримінальної пове-

дінки. Водночас, якщо ці соціально і законодавчо схвалювані посткримінальні дії вчинено, особа доклала відповідних зусиль, то можна стверджувати, що вона таким імунітетом і не намагалася скористатися. А тому, аби підкреслити реальне, діяльнісне розкаяння, вигіднішим для неї (виключно із морального погляду) буде закриття провадження із звільненням від кримінальної відповідальності за наявності підстав, передбачених у відповідних статтях Особливої частини КК України. Водночас не варто забувати й про те, що процесуальний імунітет не може абсолютно забезпечити особу від того, що її в майбутньому все-таки притягнуть до кримінальної відповідальності за це діяння. Адже такий імунітет цілком можна «полати»: не виключено, що згодом у порядку, передбаченому законом, компетентні органи/особи все-таки дадуть згоду на початок кримінального переслідування стосовно особи, що на даний момент таким імунітетом наразі володіє. А відтак над нею нависатиме дамоклів меч – загроза можливого притягнення до кримінальної відповідальності. З огляду на вказані міркування другій із цих підстав варто віддати перевагу.

Висновки

Вищенаведене дає підстави для таких висновків:

1. Кримінальне переслідування – це процесуальна діяльність, здійснювана стороною обвинувачення з метою викриття підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину. Кримінальне переслідування повинно врегулювати випадки, коли підозра (обвинувачення) у кримінальному провадженні є «складною», тобто у провадженні як підозрюваних (обвинувачених) притягнуто декілька осіб або ж одну особу підозрюють (обвинувачують) у вчиненні декількох злочинів. У кримінальному провадженні може здійснюватися низка кримінальних переслідувань і припинення одного із них не тягне припинення кримінального провадження загалом. Єдиним винятком, коли припинення кримінального переслідування автоматично тягне закриття кримінального провадження, є ситуація, за якої щодо всіх епізодів злочинної діяльності, що фігурують у справі, переслідування особи припинено.

2. Закриття кримінального провадження завжди тягне припинення кримінального переслідування, однак допускається припинення кримінального переслідування без закриття кримінального провадження.

3. Конкуренція між нормами стосовно підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) – це таке співвідношення цих норм, які у неодна-

ковому обсязі регулюють конкретну фактичну ситуацію, але через свою цільову спрямованість перевага повинна бути віддана одній із них.

4. У КПК України 2012 р. не передбачено всіх підстав закриття провадження (припинення кримінального переслідування), зокрема таких, як а) непідюрисдикційність діяння українському кримінальному закону; б) відсутність заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення; в) наявність імунітету від кримінальної юрисдикції України; г) видача злочинця іноземній державі (екстрадиція); ґ) недосягнення особою на час учинення суспільно небезпечного діяння 11-річного віку.

5. Закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) із посиленням лише на кримінальний закон (зокрема, й у зв'язку з відсутністю відповідних норм КПК) є неприйнятним і тимчасовим явищем.

6. При вирішенні питання про те, яка із кількох норм, що передбачають підстави закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) за наявності їх конкуренції, мала б бути визнана «пільговою», потрібно брати до уваги такі обставини: а) чи виникатимуть у майбутньому для особи якісь негативні правові наслідки (зокрема, чи зберігатиметься можливість її кримінального переслідування, застосування інших заходів правового впливу); б) чи така підстава тягне лише закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), чи взагалі виключає це провадження (тобто може тягнути й відмову в тому, щоб узагалі таке провадження було розпочате); в) чи прийняття рішення про закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) є обов'язковим для правозастосовувача, чи ні (імперативні або дискреційні підстави); г) на яке коло (ширше чи, навпаки, більш вузьке) злочинних діянь та осіб, які їх вчинили, розрахована ця підстава; ґ) наскільки складною є процедура закриття кримінального провадження або припинення кримінального переслідування (зокрема, чи потрібна для цього згода підозрюваного/обвинуваченого та (чи) потерпілого); д) які (більш чи менш жорсткі) умови встановлені для закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) за інших рівних умов.

7. З огляду на запропоновані критерії проаналізовано підстави закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) та наведено міркування про те,

які ж із них, за наявності між ними конкуренції, матимуть перевагу над іншими. Зокрема, аргументовано, що:

– пріоритетними з-поміж інших підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) повинні бути: а) невідомість діянню КК України та б) наявність вироку з того самого обвинувачення, що набрав законної сили, або ухвали суду про закриття кримінального провадження з того ж обвинувачення та наявність не скасованої постанови слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пп.1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України;

– далі пріоритетними з-поміж підстав закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування) мають бути обставини, що взагалі виключають кримінальне провадження: а) відсутність заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення; б) смерть підозрюваного, обвинуваченого; в) набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за вчинене особою діянню (причому з-поміж цих підстав перевагу слід віддавати останній із них; а відсутності заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення, потрібно віддавати перевагу над такою підставою закриття кримінального провадження, як смерть підозрюваного, обвинуваченого);

– з-поміж таких підстав закриття провадження (припинення кримінального переслідування), як а) відсутність заяви потерпілого у справах, кримінальне провадження стосовно яких здійснюється у формі приватного обвинувачення та б) звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із спливом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, перевагу потрібно віддати першій із них;

– за наявності конкуренції між такими не реабілітуючими підставами закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), як а) звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із спливом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності та б) смерть підозрюваного, обвинуваченого, перевагу матиме остання із указаних підстав;

– далі у шкалі не реабілітуючих підстав закриття кримінального провадження (або припинення кримінального переслідування) є обставини, що тягнуть обов'язкове закриття розпочатого кримінального провадження: а) звільнення від кримінальної відповідальності: у зв'язку з дієвим каяття; у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; у зв'язку з спливом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності; за наявності передумов та підстав, передбачених окремими статтями Особливої частини КК України; б) наявність імунітету від кримінальної юрисдикції України;

– за наявності конкуренції між такими підставами закриття провадження (припинення кримінального переслідування), як а) наявність імунітету від кримінальної юрисдикції та б) звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного із потерпілим, першочергове застосування матиме перша із них;

– при вирішенні питання про конкуренцію між такими підставами закриття кримінального провадження (припинення кримінального переслідування), як а) звільнення від кримінальної відповідальності із «спеціальних» підстав, передбачених відповідними статтями Особливої частини та б) наявність імунітету від кримінальної юрисдикції України, остання із зазначених підстав повинна мати перевагу.

Список використаних джерел

1. Иногамова-Хегай Л. В. Конкуренция норм уголовного права : дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Московская государственная юридическая академия. Москва, 1999. 333 с.
2. Барабаш А. С., Володина Л. М. Прекращение уголовных дел по реабилитирующим основаниям в стадии предварительного расследования (ст.ст.6–9 УПК РСФСР). Томск : Изд-во Томс. ун-та, 1988. 154 с.
3. Хабарова Е. А. Прекращение уголовных дел по реабилитирующим основаниям: система оснований и гарантии прав участников процесса : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Тюменский государственный университет. Тюмень, 2004. 213 с.
4. Аликперов Х. Освобождение от уголовной ответственности в связи с деятельным раскаянием. *Законность*. 1999. № 5. С.17–21.
5. Иногамова-Хегай Л. В. Конкуренция норм об освобождении от наказания. *Государство и право*. 2000. № 2. С. 57–64.
6. Пушкарев А. В. Применение норм уголовно-процессуального права при обратной силе уголовного закона. 2-ге изд.; перераб. и доп. Москва : Юрлитинформ, 2010. 168 с.

References

1. Inogamova-Khegai, L. V. (1999). Konkurenciya norm ugovnogo prava [Competition of criminal law] [in Russ.].
2. Barabash, A. S., & Volodina, L. M. (1988). Prekrashcheniye ugovnykh del po nereabilitiruyushchim osnovaniyam v stadii predvaritel'nogo rassledovaniya (st.st. 6–9 UPK RSFSR) [Termination of criminal cases on non-rehabilitating grounds in the preliminary investigation stage (Articles 6 to 9 of the Criminal Procedure Code of the RSFSR)] [in Russ.].
3. Khabarova, Ye. A. (2004). Prekrashcheniye ugovnykh del po nereabilitiruyushchim osnovaniyam: sistema osnovaniy i garantii prav uchastnikov protsessa [Termination of criminal cases on non-processing grounds: a system of grounds and guarantees for the rights of participants in the process] [in Russ.].
4. Alikperov, H. (1999). Osvobozhdeniye ot ugovnoy otvetstvennosti v svyazi s deyatelnym raskayaniyem [Exemption from criminal liability in connection with active repentance]. *Zakonnost' (Legality)*, 5, 17–21 [in Russ.].
5. Inogamova-Khegai, L. V. (2000). Konkurenciya norm ob osvobozhdenii ot nakazaniya [Competition of exemption norms. State and law]. *Gosudarstvo i prav (State and law)*, 2, 57–64 [in Russ.].
6. Pushkarev, A. V. (2010) Primeneniye norm ugovno-protsessual'nogo prava pri obratnoy sile ugovnogo zakona [Application of criminal procedural law with the retroactive effect of the criminal law] [in Russ.].

*Стаття: надійшла до редакції 21.04.2020
прийнята до друку 28.05.2020*

*The article: is received 21.04.2020
is accepted 28.05.2020*